

Groningse hazelwormen

De hazelworm (*Anguis fragilis*) is een bijzondere verschijning binnen het kleine groepje reptielensoorten in Nederland. Dit pootloze reptiel lijkt op een slang maar heeft een relatief star lichaam met een lange, afbreekbare staart. De schubben zijn ook anders dan die van een slang. Met name aan de buikschubben, die uit meerdere rijen bestaan, is dit goed te zien. Als we beter kijken, zien we ook beweegbare oogleden en een paar gaten achter de kleine ogen: de gehoorgangen. Hoewel voor een leek dit dier een slang lijkt, is het toch echt een hagedis. Een pootloze hagedis.

Belangrijke kerngebieden voor de soort zijn de Veluwe, de Utrechtse Heuvelrug en Zuid-Limburg, met diverse kleinere, meer versnipperde kernen in het midden, oosten en zuiden van Nederland. Het Drents Plateau vormt tevens een belangrijke kern. Met name in de omgeving van het Drents- Friese Wold, het Drentsche Aa-gebied en diverse andere gebieden in noord- en midden Drenthe kan de soort aangetroffen worden. Eén van de provincies waar de hazelworm al ruim 10 jaar niet was gezien, is de provincie Groningen. Hoewel deze hagedis wel te vinden is in het noordelijke deel van Drenthe blijven Groningse waarnemingen uit.

Er zijn slechts een handvol waarnemingen bekend uit de provincie Groningen: Termunten (1952), Vlagtwedde (1987), Glimmen (1990) en Bedum (2009). De waarnemingen uit Termunten en Bedum betreffen mogelijk onopzettelijke uitzettingen, bijvoorbeeld door aanvoer van grond of

De in 2017 in Groningen aangetroffen hazelworm, midden in een woonwijk van Foxhol. (Foto: Edwin Post)

tuinplanten. De hazelworm in Bedum is in de tuin van de waarnemer aangetroffen. Het habitat in de omgeving van Termunten en Bedum is atypisch (met name polders) en doet vermoeden dat het om uitzettingen gaat. De waarneming uit Vlagtwedde is meer plausibel. In het dal van de Ruiten Aa, tussen Ter Wupping (noord) naar Ter Apel (zuid) liggen diverse bos-, heide- en heischrale terreinen. Levendbarende hagedis kan in deze gebieden aangetroffen worden, hetzij in lage dichtheden. Deze gebieden lijken ook voor hazelworm geschikt. De waarneming uit Glimmen is gedaan nabij het natuurgebied de Appelbergen, waar thans nog levendbarende hagedis voorkomt en vroeger ook adder.

In het noordelijke deel van het Drentse Aa-gebied zijn populaties van de soort aanwezig. In de bos- en heideterreinen in de omgeving van Zeegse, Schipborg, Annen en Gasteren is de soort bekend. Ten zuiden van deze gebieden is een vrij grote populatie aanwezig op het Balloërveld nabij Rolde.

Afgelopen voorjaar (2018) bleek dat er in 2017 zeker 1 hazelworm in de provincie Groningen woonde. Tijdens een gesprek over beestjes in de natuur met studenten vertelde één van hen dat hij een hazelworm achter het huis had gezien. Ze waren in 2017 bezig met bestraten, toen er een hazelworm tussen een stapel stenen vandaan kroop. De stenen stonden er al geruime tijd. Student Edwin Post heeft het dier gevangen en op de foto gezet. De locatie was bijzonder te noemen: midden in een woonwijk van Foxhol.

De dichtstbijzijnde waarneming betreft die uit Glimmen (Appelbergen), hemelsbreed ongeveer 6,5 km ten zuidwesten van Foxhol. De Appelbergen ligt op de Hondsrug. De zandige bodem, heide, bos en veentjes vormen typisch habitat voor de soort op het Drents Plateau. Foxhol en omgeving bestaat uit een oud veengebied waar het veenriviertje de Hunze doorheen meanderde. Tegenwoordig ligt hier het Natura 2000-gebied het ZuidLaardermeer en aangrenzende polders. Een nat gebied dat weinig geschikt lijkt voor hazelwormen.

De herkomst van de Foxholse hazelworm is onbekend. Betreft het natuurlijke verspreiding of is het een aangevoerd individu? Misschien dat er in de toekomst meer waarnemingen gedaan worden in de nabije omgeving. In Noord-Drenthe en Groningen liggen nog diverse hokken voor het verspreidingsonderzoek reptielen en amfibieën die actualisatie behoeven. (Kijk op: www.ravon.nl/verspreidingsonderzoek) Binnen het Meetprogramma Reptielen zijn er in beide provincies ook nog leuke trajecten beschikbaar.

Edwin B. Harkema, Edwin Post & Tariq Stark